

Maks Šimenc mlajši na Menini planini, kjer je bil do leta 1973 zakopan njegov oče.

Na Kamniškem so partizani ustrelili 27 svojih borcev. Med njimi septembra 1942 Maksa Šimenca, takrat starega že 42 let. O življenju in smrti mnogih so takrat odločali neodgovorni in nekompetentni ljudje, ki so nastopali pod terminom partizani. Domovino so osvobajali z nepreglednim nasiljem in smrtmi. Zanimala jih je le oblast.

2. del

Fotografije Ivo Zofida

Dežela dveh resnic

Zanimiva je izjava, ki jo je leta 1974 proti Maksu Šimencu dal Franc Podstudenšek-Rok, ena ključnih oseb v zadevi Šimenc: "Z ozirom na željo občinskega odbora Zveze borcev NOV Kamnik izjavljam v zadevi Šimenca Maksa, da je bil v pozni jeseni 1942 v skupini dezertarjev na Menini planini, katere iniciator in organizator je bil pok. Bodlaj Franc iz Stahovice. On je organiziral in nagoval več somišljenikov, da v neki noči se oddaljijo od taborišča partizanov in da se po čim krajši poti približajo orožniški ali gestapovski posadki in se prijavijo z orožjem. Ker smo mi imeli stražo in dežurno službo tudi v taborišču podnevi in ponoči, smo nekako zasledili, da Bodlaj Franc in njihovi somišljeniki ponoči hodijo eden do drugega iz šotora do šotora in so se o teh stvareh pogovarjali, kako bi se oddaljili. Neko noč sem bil sam dežurni, sem to videl in opazoval, kateri so ti, ki se shajajo. Ta večer so se dolgo časa zadrževali pri tabornem ognju. Ko sem slišal, o čem se pogovarjajo, sem šel takoj v šotor h komisarju Berlecu Nacetu in Mihetu, komandirju čete /Pestotnik Tine-Miha/ ter jim pove-

dal, kaj se dogaja. Takoj sta se dvignila in določeno je bilo, da smo počeli stražo okrog taborišča. Istočasno pa se je zbralo nekaj starejših partizanov v sestavi vodstva in se je posamično zaslišalo te ljudi, ki so nameravali pobegniti. Prvi je bil mlajši Pavlin Ivan, 'Polonca', in še nekateri drugi. Zaslišani so bili in čim smo videli o čem oni nameravajo, kar bi bilo velik moralni udarec za borce, ki se niso nameravali predati okupatorju in nikomur drugemu. Zaradi tega jih je takoj sodišče, ki je bilo imenovano posebno za ta primer, obsodilo na smrt. Med obsojenimi dezertarji je bil tudi Šimenc Maks. Obsojeni so bili na smrt z ustreliščijo in obsodba je bila izvršena. Z ozirom na to, ko žena in otroci sedaj želijo obnovo postopka za rehabilitacijo, smatram, da je to nemogoče z ozirom na to, ker je bil Šimenc v skupini dezertarjev ozir. bi bil poznejši izdajalec.

Izjava je podana v pisarni ZZB NOV Občine Kamnik."

Partizan in sin žrtve

Podstudenšek v tej izjavi govori, da je bil osebno vpleten v umor Maksa Šimenca. Tisto o "obsodbi" in nje-

ni "izvršitvi" je seveda neresno. Podstudenšek je imel leta 1974 očitno takšno sposobnost prerokovanja, da je zapisal, da bi Šimenc "bil poznejši izdajalec". Glede na to, da so druge štiri ubite "dezertarje" borci po vojni napisali na svoj spomenik v Stahovici, Šimenca pa ne, in da so bili sposobni o Šimencu še desetletja po vojni govoriti in pisati hude izmislije, napeljuje k sklepu, da se je za Šimenčevim umorom skrivalo vse kaj drugega kot pripisana mu "dezertacija". Morda celo to (to je seveda domneva), da je ostro protestiral proti ustrelitvi štirih "dezertarjev", zaradi česar so se nad njim znesli z umorom. Ubit je bil namreč hkrati ali pa hitro po uboju četverice.

Jeseni 2000 je Maks Šimenc mlajši Francu Podstudenšku napisal tri pisma, v katerih ga je prosil za pojasnilo o očetovem umoru. Podstudenšek mu je v dveh pismih odgovoril, "da je od 2. svetovne vojne preteklo že toliko časa, moj spomin pa iz leta v leto blede". O Šimencu se ne spomni nič, kot da ni obstajal, zato njegovemu sinu tudi o vzrokih za njegovo smrt ne more napisati ničesar. Potem ko je leta 1974 dal o Maksu

Šimencu nadvse obremenilno izjavo z zgodbo, v kateri je nastopal tudi sam, zdaj v dveh skrbno napisanih odgovorih pravi, da se Šimenca sploh ne spomni. Bilo bi čudno, če ne bi šlo za navadno sprenevedanje. Očitno Podstudenšek ni vedel, da ima Šimenc kopijo njegove izjave iz leta 1974. Toda Maks Šimenc ima tudi izjave Podstudenškovih soborcev o tem, kakšna je bila njegova vloga na Menini planini leta 1942.

Precej podobno izjavo proti Šimencu je leta 1974 dal tudi Ivan Burja-Tomažek. Pri obeh izjavah, Podstudenškovi in Burjevi, je zanimivo, da vsak zase trdi, kako je vodstvu enote prijavil skupinico "dezertarjev". Očitno je, da je bila zgodba izmišljena, pri čemer so bili režiserji tako površni, da niso opazili, da jo obe "priči" ponavljata tudi v podrobnostih, ki niso logične. Čeprav ima Šimenc že zelo dolgo informacije iz več virov, naj bi bil njegovega očeta ustrelil F. P., in to kar sam od sebe. Prav zanimivo.

Junaki in slabiči

Ko je Franc Podstudenšek leta 2000 odgovoril na Šimenčevo pismo

prošnjo, naj mu pojasni resnične okoliščine očetove usmrtnitve, se je sprenevedal, da se Šimenčevega imena ne spomni, "saj smo imeli takrat vsi le partizanska imena". Ko mu je Šimenc odpisal, da je bilo očetovo partizansko ime Šugor, pa mu je odpisal: "Se-daj, ko ste mi povedali partizansko ime vašega očeta Šugor, se spomnim za koga gre, toda resnično ne vem kaj in kako se je z njim dogajalo, saj vam povem, da sem bil zelo malokrat nepretargoma s četo na enem kraju in ne vem kako, da od mene pričakujete, da bi vedel natančno vse, kar se je ves čas dogajalo s posameznimi borci iz čete, v kateri je bil vaš oče. Povedal sem vam že, da sem veliko časa preživel na Dolenjskem in Štajerskem."

Nekaj naprej pa je vzrožil: "Kako naj si razlagam vaše pisanje (navajam): 'Zato vas prosim pomagajte resnici na dan če le veste zanjo!' Potem pa v naslednjem stavku pravite: 'Verjamem pa in vem, da jo poznate'. Kako in na podlagi česa me silite v to, da bi moral poznati nekaj, kar ne poznam? Ali naj si vse skupaj izmislim, da boste končno srečni?? Kdo vam je rekel, da sem ravno jaz ta oseba, ki naj bi vedela vse?? Ali mislite, da sem tak slabič, ali celo, da sem ga jaz ubil??"

Leta 1974, ko je Podstudenšek z raznimi podrobnostmi obremenil Maksa Šimenca in ko je dejal, da je bil navzoč pri Šimenčevem umoru, je očitno mnogo vedel. Kako je torej s tem "slabičem"? Leta 1974, v najtrših udbovskih časih, pač ni bilo potrebe, da bi bili partizanski junaki slabiči. Takrat so bili največji "junaki". V času, ki ni več udbovski, v času, ko je čas za resnico o tem, ali je nekdo junak ali slabič, govori le odnos do resnice.

Partizansko in borčevsko nasilje

Maks Šimenc se je na zavrnilno izjavo Republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov leta 1976 pritožil. Opozoril je na protislovja in na izjavo Ferdinanda Miheliča, ki so jo interpretirali narobe, v škodo ubitega Maksa Šimenca. 25. marca 1977 je vrhovno sodišče njegovo pritožbo zavrnilo in v obrazložitvi med drugim zapisalo: "Odločba o zavrnitvi predloga za obnovo postopka z dne 2. 7.

1949 pa navaja v obrazložitvi, da so bile opravljene v postopku poizvedbe in da je po izjavah Janeza Brleca ter Janeza Homarja povsem nedvoumno ugotovljeno, da je bil Maks Šimenc izdajalec, da je bil pri poskusu dezertacije skupno še s petimi, ki so imeli namen pobiti ostale tovariše iz vojaške enote, prijet in po obsodbi na smrt ustreljen." Sodišče je upoštevalo samo priče, ki jih je predlagala kamniška zveza borcev, med drugimi Podstudenškova in Burjeva izmišljiva, tistih, ki jih je predlagal Maks Šimenc, pa niso hoteli ne zaslišati ne upoštevati.

Danes seveda vemo, kakšen čas je bil takrat. Bila so 70. leta, ki jih danes poimenujemo svinčena leta, čas, ko je komunistični režim še zadnjič Slovence zadušil s svojim jeklenim ideološkim objemom.

Poglejmo, kako so kamniški borci in oblastniki po vojni dopolnjevali svojo laž o vzroku za usmritev Maksa Šimenca. Leta 1952 so zapisali, da je bil "ubit pri pobegu iz NOV". Leta 1975 zveemo, da se je Maks Šimenc "kot partizan vključil k tajni izdajalski skupini, ki je organizirala dezertstvo iz partizanskih vrst in je kot tak bil zasačen pri izdajalski dejavnosti. Spričo tega ga je takratno vojaško sodišče obsodilo na smrt in kazen tudi izvršilo". Kamniški borci so torej sredi 70. let izumili že "tajno izdajalsko skupino", ki se ji je Maks Šimenc pridružil, "zasačili" so ga pri "izdajalski dejavnosti", zaradi česar naj bi ga bilo "takratno vojaško sodišče obsodilo na smrt in kazen tudi izvršilo".

Franc Podstudenšek-Rok je bil aktivni član partizanske skupine na Menini planini, ki je umorila Maksa Šimenca in še mnoge druge nedolžne ljudi. Čeprav je leta 1974 občinskemu borčevskemu odboru v Kamniku dal posebno izjavo, v kateri je opisal svoje sodelovanje pri umoru Maksa Šimenca, je leta 2000 Šimenčevemu sinu odgovoril, da njegovega očeta ne pozna.

Kako raste laž

Res so bili pogumni ti naši "borci"; najprej so pobijali nedolžne ljudi, potem so o njih na veliko lagali, lagali pa so tudi o nekakšnih "takratnih vojaških sodiščih", ki da so "sodila" in "kazni" tudi izvrševala. Za "pravno državo" sredi 70. let je morala biti tudi partizanska morilska tolpa iz leta 1942, katere ropanje in umori so bili glavno opravilo, legalistično urejena z "vojaškim sodiščem" in s tem legitimna. Šele po šestdesetih letih je zgodovinska skupina v okviru Inštituta za novejšo zgodovino sestavila poimenski seznam z vsaj 3.340 Slovence, ki so jih med vojno kot civiliste ubili partizani. Strašna številka! Le kako so zmogli ubiti toliko ljudi?! Toda zlobna domišljiva komunistov je bila neizmerna. Leta 1977 so Maksu Šimencu pripisali še, da je bil "izdajalec", saj je "pri poskusu dezertacije skupno še s petimi, ki so imeli namen pobiti ostale tovariše iz vojaške enote, prijet in po obsodbi na smrt ustreljen".

Že samo iz tega dograjevanja zgodbe vidimo, da je šlo za debelo laganje. In to ne samo navadnih ljudi, ampak tudi sodnikov samega vrhovnega sodišča. Maksa Šimenca je dal ubiti komandir v njegovi enoti Tine Pestotnik iz Palovč iz dveh razlogov – ker ga je pred vojno kot lovski čuvaj prijavil zaradi krivolova in ker je zahteval enake razmere za vodilne in navadne borce. Zaradi teh dveh razlogov, morda pa še kakšnega več, pa ne le da je bil umorjen, ampak tu-

di umazan z lažnim očitkom, da je bil izdajalec, organizator "dezertacij" in na koncu celo sozatrotnik v skupini, ki naj bi bila ubila "ostale tovariše iz vojaške enote". Poleg tega, da so neizmerno pobijali nedolžne ljudi, so se tudi neizmerno lagali.

Škozi mline demokracije

Maks Šimenc mlajši je v demokratizaciji Slovenije leta 1990 videl veliko priložnost za očetovo rehabilitacijo. Leta 1991 se je obrnil na republiško in občinsko komisijo za raziskavo povojnih pobojev, vendar tudi od njiju dolgo časa ni prejel konkretnega odgovora, saj se je takrat republiška komisija ukvarjala z vprašanji, povezanimi z množičnimi povojnimi poboji, pri čemer so primeri posameznikov ostajali v ozadju. Leta 1991 se je obrnil tudi na avtorja tega prispevka, da bi objavil njegovo zgodbo, vendar je vse do danes nisem, ker sem se tudi sam zgubljal v množici drugih, verjetno še mnogo bolj tragičnih in pretresljivih.

19. januarja 1994 je na sekretariatu za upravo, referat za zadeve borcev in invalidov NOV Kamnik vložil vnovični zahtevek za priznanje družinske pokojnine po očetu. Sekretar za upravo občine Kamnik je 26. avgusta 1994 izdal zavrnilno odločbo.

28. aprila 1998 je na podlagi zakona o popravilni krivic vložil zahtevo, da se mu prizna status upravičenca po tem zakonu. Januarja 2001 je Šimenčevo vlogo Ministrstvo RS za pravosodje, sektor za popravilo krivic, oddelek za izvajanje zakona o popravilni krivic presodil, da za popravilo navedenega zahtevka ni ne dejanske ne pravne podlage. Maksa Šimenca so namreč ubili partizani, tega pa za umor in s tem posledično za popravilo krivic ne prizna nobeden od tako imenovanih vojnih zakonov, sprejetih v demokratični Sloveniji. Po teh izrazito diskriminacijskih zakonih partizanski umori namreč niso bili umori, ampak dobrodelna dejanja. Najmanj 3.400 civilistov, ki so jih med vojno ubili partizani, nima prav nikakršnih pravic. Največji zločin v slovenski zgodovini ne le da ni zločin, preprosto ni nič, ti pobiti ljudje so nič, če pa že so, so kvečjemu "izdajalci".

» Na upravni enoti Kamnik je Šimenc 7. februarja 2001 vložil zahtevek za uveljavitev statusa žrtve vojnega nasilja po padlem očetu Maksimilijanu. Upravna enota je 25. maja zahtevek zavrnila. Šimenc se je 18. junija pritožil.

Zamolčani – moč preživetja

Januarja 2004 je *Televizija Slovenija* prikazala dokumentarec Jožeta Možine *Zamolčani - moč preživetja*. Tam je bil med nekaterimi drugimi primeri še danes zamolčanih žrtev partizanskega medvojnega nasilja prikazan Šimenčev primer. V polemiki, ki se je razvila po prikazu dokumentarca, se je celo novoizvoljeni predsednik zveze borcev Janez Stanovnik moral poglobiti v Šimenčev primer. Obiskal je kamniško borčevsko podružnico, rezultat pa je bil Stanovnikov dopis Maksu Šimencu 17. marca 2004, v katerem je med drugim zapisal: "Pazljivo sem proučil skrbno zbrani dosje v zadevi Vašega pokojnega očeta Maksa Šimenca st. Na osnovi materialnih dokazov v dosjeju in temeljitega razmisleka o vseh informacijah o okoliščinah njegove usmrtnice, prihajam do trdnega zaključka, da je bil Vaš oče nedolžna žrtev medvojnega nasilja."

Stanovnik je v tem sicer zasebnem dopisu Maksu Šimencu, čeprav nosi uradne oznake borčevske organizacije, poleg sintagme "nedolžna žrtev medvojnega nasilja" pozabil napisati, kdo je to nasilje izvedel. Pa menda ja ne spet "nekdo drug"?

Franc Hribar-Lovro, ki je leta 1974 zagovarjal Podstudenškovo zgodbo, je leta 2001 bistveno spremenil svoje izjave, ki jih je Maksu Šimencu dajal prej. Zdaj je izjavil, da je bil Šimenc ubit kasneje kot štirje Stranjani, in dodal: "Na povratku v enoto smo se srečali z drugo patrolo, ki ga je likvidirala. Bil je likvidiran brez zaslišanja, torej menim, da tudi brez sodbe." Hribarjevo novo pričanje oziroma sprememba njegovih prejšnjih izjav je bistveno pripomogla, da je Janez Stanovnik lahko posegel po velikodušni potezi svoje ustanove, ki očitno še danes odloča o tem, kdo je (bil) kriv in kdo ne.

Podstudenškovi talci

9. julija 1942 so Nemci v Črni pri Kamniku ustrelili 51 ljudi, od tega jih je bilo kar 47 domačinov. Zakaj so storili ta zločin oziroma zakaj so se tako kruto znesli nad nedolžnimi civilisti? Neposredno odgovornost za talce v Črni tako kot v vseh drugih primerih po Sloveniji nosijo bolj ali manj neodgovorne akcije partizanov. V Črni je to bilo zelo očitno. Leta 1981 je v knjigi *Semenj v Bistrici* okoliščine streljanja talcev v Črni opisal Jože Vidic. Če pri njegovem pisanju v tem primeru zanemarimo nenehno uporabo premege govora, kar močno zmanjša dokumentarno vrednost zestavka, potem lahko rečemo, da nam njegova reportaža ponudi največ podatkov o tem, kaj se je takrat dogajalo v dolini Črne.

Podrobnosti mu je povedal nam že znani Franc Podstudenšek-Rok, ki je tam doma. Vidicu je povedal: "Štab kamniškega bataljona kokr-

kega odreda je sklenil kaznovati nekatero izdajalce. Naša, Mihova četa, naj bi z njimi obračunala v dolini Črne in v njeni okolici (četa se je imenovala po komandirju čete Tinetu Pestotniku-Mihi iz Palovč v Tuhinjski dolini /.../)." Ponoči na 5. julij 1942 so partizani "zgrabili", kot piše Vidic, Florjana Pirca in Gustlja Kramarja, ju ubili ter njuni trupli pustili ležati ob cesti v Črni, ki vodi proti Črničvcu. Nad cesto in tam ležečima truploma so postavili zasedo. Enoto je vodil Matija Blejč-Matevž, kasneje razglašen za "narodnega heroja". Ko so se tja pripeljali Nemci v dveh osebnih avtomobilih, so partizani po njih streljali. Trije nemški policisti so bili ubiti, več orožnikov pa ranjenih, uničili so tudi oba avtomobila.

Maščevanje Nemcev je bilo kruto. Ko so se fantje in moške v nedeljo v Stahovici zbrali na vajah vermašafta, so jih Nemci aretirali in odpeljali v Kamnik. Tam so jih 51

odbrali, odpeljali na prizorišče partizanskega napada v Potokih v dolini Črne in jih postrelili. Večinoma je šlo za delavce v rudniku kaolina v Črni in okoliške kmete. Med aretiranimi in ustreljenimi sta bila tudi oče in mati ter sestra Franca Podstudenška-Roka, ki je imel pri obeh partizanskih akcijah v Črni pomembno vlogo. Toda nemško maščevanje je bilo še hujše. Aretirali so tudi sorodnike pobitih talcev in jih odpeljali v internacijo v Nemčijo; med njimi še eno Podstudenškovo sestro, ki je pozneje v Nemčiji umrla. Podstudenšek je tako s svojim aktivnim sodelovanjem obračunavanja oziroma umora "narodnih izdajalcev" in povsem neodgovorno poznejšo "akcijo", ko so iz zasede ubili nekaj nemških policistov, neposredno zakrivil smrt mnogih domačinov, med drugim svojih staršev in dveh sestra, ter seveda gorje drugih, ki so bili internirani.

Krivda in aroganca

Podstudenšek in drugi kamniški partizani se ljudem na Kamniškem niso nikoli opravičili. Po vojni so vedrili in oblačili v politiki in gospodarstvu z dobrimi položaji in službami, prejemali številne privilegije in izredne borčevske pokojnine – vse do danes. Še več, uradna kamniška oblast še danes aktivno sodeluje pri raznih partizanskih slavljih, kjer partizanski borci, ki so povzročili tem krajem silno gorje, še vedno paradirajo s svojimi rdečimi prapori, partijskimi zvezdami in ovešeni z raznimi odlikovanji. Kot je bila tista na Črničvcu, kjer je bil slavnostni govornik Alojz Završnik, brigadir Slovenske vojske, v navzočnosti kamniškega župana Toneta Smolnikarja in udeležencev partizanskih akcij, zaradi katerih je nastradalo veliko ljudi. Med njimi je bil "slavnostni gost" sam Franc Podstudenšek-Rok, ki še živi v Ljubljani.

Ko so v Kamniku pred kratkim ponatiskovali drugo izdajo *Zbornika žrtev 2. svetovne vojne v občini Kamnik*, so se nekateri občinski ljudje in borci zelo prizadevali, da bi onemogočili objavo eseja zgodovinarja Jožeta Dežmana. Namesto da bi bili tiho in bi se opravičili za svoja dejanja v preteklosti, se še vedno gredo boljševeke. Ivo Zajdela

Maks Šimenc pred spominsko ploščo v Nevljah z imeni žrtev komunistične revolucije.